

770

ŠUMSKO GRMLJE I DRVEĆE

U
HRVATSKOJ I SLAVONIJI.

OPISAO
JOSIP ETTINGER.

NAGRADILO HRVATSKO-SLAVONSKO ŠUMARSKO DRUŽTVO.

SA 52 SLIKE.

U ZAGREBU
Knjižara Dioničke tiskare
1890.

PREDGOVOR.

Od svega bilinstva, koje se nalazi na površini zemlje, uzbudjuje raznovrstno šumsko grmlje i drveće osobitu pozornost čovjeka ne samo radi svoje raznoličnosti, gorostasnog uzrasta i ljepote, već i radi koristi, koju od njega dobiva. To se je i svestrano uvidjelo i za to pobrinulo, da se na korist pučanstva i radi ublaženja klime goji i potomstvu uzdrži.

Ta divna raznoličnost pobudi i u meni volju i ljubav, da opišem šumsko grmlje i drveće, koje mi se je za moga mnogogodišnjega službenoga putovanja i po briegovih i po nizinah naše ubave domovine tako rekući samo oku i ruci namitalo. Nu pri tom nisam mogao mimoći i nekoje izvan šume rastuće grmlje i drveće, koje su prijatelji prirode iz tudjine u naše predjele prenesli i udomili, pa pošto su se nekoje od ovih vrsti pokazale izvrstnimi za tehničku porabu, a nekoje u perivojih i šetalistih veoma omiljele, mislio sam, da ne ću pogriješiti, ako i te tudjinke sdružim s domaćimi i opišem.

Nu medju svimi timi bogatimi vrstmi pobudi u meni najveću pozornost ono mnogovrstno hrašće, koga do sad nigdje ne vidjeh da raste osim u šumah naše domovine. Ovo sam godine 1866. počeo sakupljati po šumah bivše c. k. vojne varaždinsko-križevačke krajiške pukovnije, da najprije sastavim sbirku lišća, cvieća i ploda, što mi za rukom i podje. Odmah uvidjeh, da u hrašću kod svakog roda postoji mnogo varieteta, koje bi trebalo i botaničkim imenom označiti, pošto su ih mnogi, pa i sami seljaci, koji se po lugovih dan i noć bave, razlučivali i ime im dali.

Sbirku, koju sam iste godine sakupio, poslao sam odmah u Beč glasovitomu botaniku i specialisti dru. *Todoru Kotschyu*, kustosu u c. k. muzeju u Beču, da ju pregleda i svoj sud o njoj rekne. On se baš bio povratio iz Orienta, gdje je tamošnje hrastove iztraživao i poznato djelo »Die Eichen Europa's und des Orients«

izdao. No nemila sudbina stigne na skoro dra. *Kotschya* i on umre iste godine u Beču. Prije smrti pregledao je ipak moju sbirku, pak je zabilježio opazke svoje i naznačio one hrastove, za koje me je zamolio, da mu ih pošaljem još jedanput i u nešto većem broju. Hvalio je tu sbirku i rekao u svojem pismu: »Diese Eichen-sammlung ist von Interesse«. Ta opazka ponukala me tim više na iztraživanje hrašća u šumah bivše c. k. vojne varaždinsko-križevačke krajiške pukovnije, koje leže u ravnici i bregovitim predjelih na raznovrstnom tlu i položaju, gdje se je baš i nalazilo mnogo vrsti hrašća više, nego li igdje drugdje.

Nakon razvojačenja bivše c. k. vojne varaždinsko-križevačke i gjurgjevačke krajiške pukovnije godine 1872. preselio sam se u Zagreb, gdje sam upoznao presv. gospodina *Ljudevita pl. Vukotinovića*, koji se je bavio iztraživanjem hrašća i u obće florom Hrvatske i Slavonije. Umolim ga, da moju sbirku pregleda i, što je nova, da označi i uvrsti u floru Hrvatske i Slavonije. On to dragovoljno primi i već godine 1873. objelodani u XXII. knjizi »Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti« u razpravi »O hrastovih županije belovarske«, te tako sam po njegovoj diagnosi i pridržao naznačena latinska imena u opisu hrašća, a napokon sam i sam nekojemu naknadno još pronadjenom hrašću ime latinsko nadjeo, a plod (žir) za nacrt iz svoje sbirke uzeo, da se u naravnom obliku predoči, jer bez slika nije ipak lako predočiti vrst i suvrst, koja se opisuje. Isto tako učinih i kod klena (*Acer campestre*).

Osim navedenih i opisanih ima još mnogo nepoznatih vrsti hrašća u šumah Hrvatske i Slavonije, koje bi trebalo iztraživati, jer se može obzirom na naše podnebje i tlo lasno uzeti, da od onih do sada u Evropi poznatih 260 vrsti hrašća otpada 100 različitih vrsti na Hrvatsku i Slavoniju.

Ostale vrsti grmlja i drveća, koje rastu u Hrvatskoj i Slavoniji, nastojao sam upoznati i pronaći, gdje ponajviše uspjevaju, što mi nije bilo teško saznati, jer, kako rekoh, imao sam zgrade za moga službovanja šumske predjele naše domovine upoznati i pobilježiti što je važna za pojedino drveće i grmlje, i što mi je za opis i moja obilna sbirka drveća, lišća i ploda davala dovoljna gradiva. Napokon i perivoj Maksimir nadbiskupa zagrebačkoga u blizini glavnoga grada obiluje raznovrstnim domaćim i inostranim grmljem i drvećem, te tako daje botaniku zgodu, da motri o listanju, cvatnji i dozrijevanju ploda u svako doba godine, kad i kako pod našim podnebjem dospieva.

U opisivanju pojedinog drveća i grmlja naznačeno je pupolje, i to u zimskom obliku, zatim lišće, cviet, doba cvatnje i dozrijevanje ploda, a kod znamenitijeg krupnog drveća najveća polučena debljina u deblu i starost, koju može u naših predjelih postići po uplivu tla, položaja i klime. Debljinu i starost drva naveo sam po podatkih, crpljenih iz šumskih izložaka, koje je naša domovina godine 1866. na šumsko-gospodarstvenoj izložbi u Beču izložila. Ti izložci meni su tim poznatiji, jer sam po nalogu bivšega vis. c. k. dvorskoga vojnoga vieća u Beču morao za svaku bivšu c. kr. vojnu krajišku pukovnicu naznačiti šumske predmete, koji da se pošalju na spomenutu izložbu, što je napokon i u posebnoj brošuri profesor Helbig o poslanih šumskih i gospodarstvenih predmetih točno opisao. Primjetiti mi je i to, da se ta izložba šumskih proizvoda može smatrati najznamenitijom, koje su do sada u Austro-Ugarskoj priredjivane, i to s razloga, jer je bilo na njoj iz prašuma bivše vojne krajine gorostasnoga debelog hrašća i drugog drveća u koturu iz debla izrezana, a takovih predmeta poslie ove izložbe nije na nijednoj kasnijoj izloženo, a niti će se u buduće izložiti, jer su od ono doba hrastove šume u Hrvatskoj i Slavoniji naglo sječene.

Iza razvojačenja vojne krajine 1872., kada su šume u državnem i u občinske podieljene, prodavaju se one još i dan danas u velike, te se je bojati, da će naših divnih hrastika, koji su na svjetski glas došli, na skoro posve nestati, i tako će mnoge u ovom djelu opisane riedke vrsti hrašća žalibože posve a možda i za uvijek izginuti.

Kao što se mnogovrstno hrašće u Hrvatskoj i Slavoniji nalazi, imade i mnogo suvrsti lipa, a ponajviše još vrba, koje su kojekuda prema odnošaju položaja i tla raztrešene, a trebalo bi, da se još iztraže, jer su samo one od jedne i druge vrsti opisane, koje u obće narod više poznaje i u kućnom gospodarstvu rabi.

U Zagrebu, mjeseca veljače 1890.

Pisac.